

Can DEVECİ*

Herbert Samuel Dönemi'nde Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1925)

Jewish Immigration to Palestine during Herbert Samuel's Term (1920-1925)

ÖZET

Yahudilerin, bir ülkeden Filistin'e yerleşmek için düzenledikleri göçlere yükseliş anlamına gelen "Aliyah" denilmektedir. Osmanlı Devleti, politik bir hedefleri olmadığı sürece Yahudilerin Filistin'e ve diğer topraklara yerleşmesini engellememiştir. Fakat 1882'den itibaren Aliyah'lar Filistin'de bir politik ideali gerçekleştirmek üzere düzenlenmiştir. Bu durum Osmanlı Devleti'nin Filistin'e 1882-1917 arasında yapılan Yahudi göçlerini illegal ilan etmesiyle neticelenmiştir. Birinci Dünya Savaşı koşulları nedeniyle Yahudi göçleri duraksamaya girmiş ve Filistin'de 1917-1920 arasında süren İngiliz Askeri Yönetimi başlamıştır. 1 Temmuz 1920'den itibaren ise Filistin'de İngiliz Sivil Yönetimi başlarken Sir Herbert Samuel Filistin'e Yüksek Komiser olarak atanmıştır. Bu tarihten itibaren Sir Herbert Samuel'in, Siyonistlere verdiği destek ile Filistin'e düzenlenen Yahudi göçleri legal hale gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Yahudi Göçleri, Siyonizm, Herbert Samuel.

ABSTRACT

Immigrations that Jews have organized to settle in Palestine from any country are called "Aliyah", which means ascension. The Ottoman State has not prevented the Jews from being settled in Palestine and other lands unless they have a political goal. But since 1882, the Aliyah has begun to be organized to realize a political ideal in Palestine. This resulted in the Ottoman State's declaration of Jewish immigration to Palestine between 1882 and 1917 as illegal. Due to the conditions of the First World War, Jewish immigration paused and the British military administration began in Palestine between 1917-1920. From July 1, 1920, the British civilian administration began in Palestine, and Sir Herbert Samuel was appointed High Commissioner to Palestine. From this date, Sir Herbert Samuel's legal support for the Zionists has made Jewish immigration to Palestine legal.

Keywords: Palestine, Herbert Samuel, Jewish Immigrations, Zionism.

Giriş

Yahudilerin, bir ülkeden Filistin'e yerleşmek için düzenledikleri göçlere yükseliş anlamına gelen "Aliyah" denilmektedir. Aliyah kavramı, politik Siyonizm'in ortaya çıktığı 1882 tarihine kadar "Bir Yahudi'nin Filistin'e yaptığı kutsal yolculuk" şeklinde

* Yazar/Author Dr., Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, candvc@gmail.com

anılmıştır. 1882'den itibaren ise Aliyah'lar Filistin'de Yahudi Ulusal Evi kurulması için düzenlenmiştir. (Shaw, 2008, s. 58-59; Besalel, 2000, s. 79-82). Osmanlı Devleti'nin 1517'de Filistin'e hâkim olmasıyla burada yaşayan Yahudiler, Osmanlı Devleti'nin diğer topraklarında olduğu gibi yüzyıllar boyunca sorunsuz yaşamışlardır.

Osmanlı Devleti, Filistin'de yaşayan Yahudilerin politik bir hedefleri olmadığı sürece onların hayat tarzlarına karışmamıştır. Hatta Osmanlı Devleti 1882 öncesinde Yahudilerin Rusya ve Polonya'dan gelerek Filistin'e yerleşmelerine izin vermiştir. Çünkü bu Yahudilerin geliş amacı inançlarına göre Mesih'in gelişini beklemek ve ömürlerinin geri kalanını kutsal topraklarda geçirmektir. Bu amaçla Filistin'e gelen Yahudiler dini ibadetlerini yapacakları kutsal şehirlere Kudüs, Halilürrahman, Taberiye ve Safed'e Osmanlı memurları tarafından yerleştirilmiştir (Cambridge Archive Editions, 1987, s.120; BOA, 2013). Filistin'de yaşayan Araplar da ibadet için gelen Yahudiler ile herhangi bir politik sorun yaşamamıştır. Böylelikle Filistin'de kutsal kabul edilen merkezlerde üç dinin mensupları ibadetlerini birbirleriyle çatışmadan devam ettirmiştir. Fakat Siyonistlerin 1917'den itibaren İngiltere'nin resmi desteğini almasıyla Filistin'de yeni bir süreç başlamıştır.

Bu makale Osmanlı Devleti tarafından 1882'den itibaren illegal sayılan Yahudi göçlerinin İngiltere'nin Siyonizm'e verdiği politik destek sayesinde 1920-1925 yılları arasında nasıl legalleştiğini ele almaktadır. Bu süreç değerlendirilirken Siyonistleri resmen destekleyen ilk ülke olan İngiltere'nin arşiv belgeleri temel alınmıştır. Özellikle Sir Herbert Samuel'in yayınladığı yıllık yönetim raporlarıyla ve Dış İşleri Bakanlığı'yla gerçekleşen yazışmaları Filistin'de uygulanan İngiliz politikasının anlaşılması bakımından önemlidir.

1- Siyonistlerin Filistin'e Yahudi Göçlerini Organize Etmesi (1882-1920)

Avrupa'da ve Rusya'da 1882'den itibaren yaygın hale gelen antisemitizm (Yahudi düşmanlığı) ve pogromlar (Yahudi katliamı) Yahudilerin başta Filistin olmak üzere başka ülkelere göçlerini tetiklemiştir. 1882-1914 arasında yaklaşık 2.500.000 Yahudi Rusya ve Doğu Avrupa'yı terk etmiştir. Göçlerin büyük çoğunluğu İngiltere, ABD, güney Afrika, Kuzey ve Güney Amerika'ya gerçekleştirilmiştir (Öke, 2002, s. 21-22; Murphy, 2005, s. 322). Yahudiler, bu yerlerde daha rahat bir yaşam süreçlerini düşünmüştür. Bu süreç Filistin'e düzenlenen göçlerin niteliğini de değiştirmiştir. Bundan sonra Yahudiler, Filistin'e politik bir hedef doğrultusunda gelmiştir. Siyonu Sevenler Derneği, bu süreç neticesinde ortaya çıkarak Yahudilerin Filistin'e göçünü politik hedefler çerçevesinde organize etmiştir.

Siyonu Sevenler Derneği, Yahudi düşünür Leon Pinsker'den etkilenen kişiler tarafından kurulmuştur. Leon Pinsker'in, 1881'de Çarlık Rusya'sında meydana gelen pogromların ardından "*kendi kendini kurtarma*" ismiyle 1882'de kaleme aldığı kitap İbranice ve birçok Avrupa dillerine çevrilmiştir. Pinsker, dünyada herhangi bir devlet içerisinde azınlık olarak yaşayan Yahudilerin çektiği zorluklara değinmiştir. Yahudilerin kendi kendilerine yardım ederek içinde buldukları zor durumdan kurtulacaklarını ifade etmiştir. Pinsker'e göre "*Yahudilerin kurtuluşu için ne bir mucize gerçekleşecek ne de Yahudi olmayanların başışlaması onları kurtaracaktı. Baskı altında yaşayan,*

özellikle Rusya pogromlarına maruz kalan Yahudilere bir toprak bulunmalıydı.”(Shapira, 2012, s. 38; Pinsker, 1906, s. 10; Zipperstein, 1996, s.193). Pinsker’in kitabında ifade ettiği toprak Filistin’dir. Filistin’de Yahudilerin kendine ait bir toprağı olmalı görüşü baskı altındaki Yahudiler arasında benimsenmiş ve Pinsker’den ilham alanlar 1882’de Siyonu Sevenler Derneğı’ni kurmuştur.

Dernek; İsrail’de ulus fikrini geliştirmek, Filistin topraklarında Yahudi yerleşimlerinin genişletilmesi, İbranice’nin Filistin’de yaygınlaştırılması ve İsrail’in statüsünün daha ileriye taşınması maddelerini içeren kuruluş belgesi yayınlamıştır (FO/373/7/36, 1919, s. 22; Rabinovich-Reinharz, 2008, 197-199). Siyon Sevenler Derneğı’nin, kuruluş belgesinde Osmanlı Devleti’nin toprağı olan “Filistin” yerine “İsrail” tabirini kullanması, Yahudi göçlerinin politik bir hedefe yöneldiğini göstermesi açısından önemlidir.

Siyon Sevenler Derneğı’nin amacı Rusya, Romanya ve Polonya’dan Filistin’e göç eden Yahudileri organize etmektir. Bu doğrultuda dernek ilk Aliyah’ı 1882-1903 yılları arasında organize etmiş ve Filistin’e bu süre zarfında 35.000 Yahudi’yi göç ettirmiştir. Dernek göçleri daha hızlı koordine etmek için Filistin Yafa’da göçleri düzenleme komitesi kurmuştur. İlk Aliyah ile göç eden Yahudiler, Yafa, Hayfa, Kudüs, Petah Tikva, Celile, Tiberya gölü etrafına yerleşmiştir. 1882-1903 yılları arasında Filistin’e gelen Yahudiler genç erkekler ve kadınlardan oluşmakta ve kendilerini öncüler olarak tanımlamaktaydılar (Bartal, 1996, s. 84; Tessler, 1994, s. 42). Bu kişiler Siyonist ideal etrafında Filistin’de bir Yahudi devleti inşa etme amacına sahiptiler. Bireysel çabalarla başlayan, Siyon Sevenler Derneğı ile devam eden Filistin’e Yahudi göçlerinin kurumsal bir yapıya bürünmesi sürecinin tamamlanması için siyasi anlamda örgütlenmek gerekmektedir. 1896’da Dünya Siyonist Organizasyonu’nun kurulması bu süreci tamamlamış ve Yahudilerle ilgili her konu hakkında adım atan tek kurum haline gelmiştir.

Dünya Siyonist Organizasyonu’nu kuran kişi Viyanalı gazeteci Theodor Herzl’dir. Herzl, 1896’da *Yahudilerin Devleti* ismiyle bir kitap yazmıştır. Herzl’e göre, Batılı devletlerin ülkelerinde var olan etnik, dini unsurların eşit vatandaş statüsünde yaşaması projesi, antisemitizmi bitirmemişti. Bu nedenle Avrupa’da, Doğu Avrupa’da ve Rusya’da sürekli ortaya çıkan Yahudi karşıtı faaliyetlerin çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Çözüm diğer ulusların nasıl bir devleti var ise Yahudi ulusunun da bir devleti olmasıydı. Herzl’e göre, kurulan bir Yahudi devletini Yahudileri kendi topraklarından çıkarmak isteyen devletler de destekleyecekti. Bu sayede Avrupa, Rusya ve Doğu Avrupa’daki ülkeler kendilerini meşgul eden Yahudilerden kurtulacaklardı (Engel, 2009, s. 49; Herzl, 2012, s. 39). Herzl’in kitabında anlattığı bu düşünceleri Filistin’de devlet kurmak isteyen Yahudileri bir araya getirmiştir.

Herzl, bu düşünce arka planıyla İsviçre’nin Basel kentinde 28-31 Ağustos 1897’de ilk Siyonist kongreyi toplamıştır. Kongrenin sonunda bir strateji belgesi hazırlanmıştır. Buna göre Siyonizm’in hedefi “*Yahudiler için Filistin’de güvenliği kamu hukuku tarafından garanti altına alınmış bir vatan meydana getirmek*” olarak belirlenmiştir. Filistin’de Yahudi tarım kolonileri kurulacak ve var olanlar geliştirilecekti. Koloni hakkının uluslararası tanınmış bir hak olarak alınması için gereken her şey yapılacaktı.

1896 Basel Kongresi'nde bütün bu hedefleri takip etmek ve tüm dünyada var olan Yahudi kurumlarını tek çatı altında toplamak üzere Dünya Siyonist Organizasyonu kurulmuştur (FO/373/7/36, 1919, s. 31; Herzl, 2012, s.88). Bu tarihten itibaren Yahudi göçleriyle ilgili ekonomik ve siyasi konuları Dünya Siyonist Organizasyonu takip etmiştir. Basel Kongresi sonrasında Filistin'e düzenlenen Yahudi göçlerinin artık tek bir amacı vardı. Filistin'de Yahudi Ulusal Evi kurmak.

Bu doğrultuda Dünya Siyonist Organizasyonu, Yahudi göçlerinin ekonomik masraflarının karşılanması ve paranın daha aktif kullanımı için 1896'da Yahudi Ulusal Fonu'nu kurmuştur. Fon, Filistin'de tarım kolonileri için uygun arazileri satın alarak ülkeye yerleşen Yahudi ailelerine iş karşılığı kiralamıştır. Fon'un toprak alımlarında belirli kuralları vardı. Topraklar satılmayacak, ailelere miras yoluyla kalacak ve arazi kiralanen aileler sadece Yahudilerden seçilecekti. Ulusal Fon'un denetimini ise Dünya Siyonist Organizasyonu yapmıştır. Fon, 1914'e kadar Filistin'e yapılan göçler için 195.000 sterlin harcamıştır. Bu paralar tüm dünyada yaşayan Yahudilerin küçük oranda yaptıkları bağışlarla toplanmıştır (FO/373/7/36, 1919, s. 35; Gelvin, 2014, s. 62).

Dünya Siyonist Organizasyonu'nun kurumsallaştığı zaman diliminde Rusya'da 1905'den itibaren tekrar pogromlar başlamıştır. Dünya Siyonist Organizasyonu, bu olay karşısında 1904-1914 yılları arasında ikinci Aliyah sürecini başlatmıştır. Filistin'e düzenlenen İkinci göç dalgasıyla 1895'de 47.000 olan Yahudi nüfusu 1914'de 85.000'e çıkmıştır (Hurewitz, 1950, s. 27; Mccarty, 1990, s. 228). Siyonistlerin, 1882-1914 yılları arasında yoğunlaşan Filistin'e yerleşme talepleri Osmanlı Devleti'nin ve Filistin'de yaşayan Arapların karşısına Siyonizm kökenli Filistin meselesini çıkarmıştır.

Osmanlı Devleti, birinci ve ikinci Yahudi göçlerinde Filistin'de demografik yapının değişmesinden endişe ettiğinden 1882-1914 yılları arasında Filistin'e Yahudi göçlerini engellemek için kararlar almıştır. Çünkü Osmanlı Devleti, Filistin'de yüzyıllar içerisinde kendi doğal seyrinde oluşan nüfus dengesinin bozulmasından endişe etmiştir. Osmanlı Devleti, Sultan II. Abdülhamit döneminden başlayarak 1880, 1882, 1884, 1888, 1891, 1898 ve 1900'de çıkarılan kanunlarla yasal önlemlerini almış ve Filistin'e düzenlenen Yahudi göçlerini illegal ilan ederek yasaklamıştır (BOA, 2009, s. 219; Mandel, 1974, s. 323-324). Fakat Osmanlı Devleti, Yahudilerin farklı ülke pasaportlarıyla illegal yollarla Filistin'e yerleşmelerine mani olamamıştır. Kanunnameler, Filistin'de İngiliz yönetimi başlayana kadar yürürlükte kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Filistin ile ilgili önemli gelişmeler yaşanmıştır. Osmanlı Devleti, İngiltere karşısında savaşa girmiş ve 30 Ekim 1918'de Filistin'den tamamen çekilmiştir. Osmanlı Devleti'nin yerini 11 Aralık 1917'de Kudüs'ü işgal eden İngiliz Askeri İdaresi almıştır. Askeri yönetim 1 Temmuz 1920'de sona ermiş ve Filistin'de İngiliz Sivil Yüksek Komiserliği başlamıştır.

Başbakan Lloyd George, Filistin Yüksek Komiserliği görevine Yahudi asıllı İngiltere vatandaşı Sir Herbert Samuel'i atamıştır. Sir Herbert Samuel'in Filistin'e atanmasında onun konuyla yakından ilgilenmesi etkili olmuştur. Samuel, 1914'ten itibaren İngiltere'nin Filistin'de Siyonistlere destek vermesi gerektiği görüşünü savunan bir bürokrattı. Bu görüşünü "Filistin'in Geleceği" isimli bir rapor haline getirmiş ve 5 Şubat 1915'de hükümet üyelerine anlatmıştır. Ayrıca Samuel 10 Aralık 1914'den beri Dünya Siyonist Organizasyonu Başkanı Chaim Weizmann'ın yakın dostları arasında yer

almaktaydı. Bu dostluk nedeniyle Samuel, Siyonistler açısından önemli sayılan Balfour Deklarasyonu (2 Kasım 1917) ve Siyonist Bildirge'nin (3 Şubat 1919) hazırlanmasında onlarla beraber çalışmıştır.

Samuel'in, bu faaliyetlerini yakından takip eden İngiltere Başbakanı Lloyd George, 24 Nisan 1920'de San Remo'da bulunan Royal Hotel'de Herbert Samuel'e Filistin Sivil Yüksek Komiserliği'ni teklif etmiştir (Samuel, 1945, s. 150). Aynı gün Herbert Samuel görevi kabul etmiştir. İngiltere Dış İşleri Bakanı Lord Curzon, Herbert Samuel'in görev ve sorumluluklarını belirleyen atama belgesini 19 Haziran 1920'de Samuel'e tebliğ etmiştir. Herbert Samuel'in 1 Temmuz 1920'de Filistin'e gelmesiyle 1 Haziran 1925'e kadar süren görevi başlamıştır (FO/371/5205/ E. 7101/1136). Bu beş yıllık dönemde Samuel, Filistin'e Siyonistler tarafından düzenlenen Yahudi göçlerini desteklemiştir.

2- Filistin Göç Departmanı ve Yahudi Ajansının Kurulması

Sir Herbert Samuel, 1 Temmuz 1920'de Filistin'e Yüksek Komiser atandıktan sonra Filistin'e düzenlenen Yahudi göçlerini kontrol etmek için 26 Ağustos 1920'de Filistin Göç Departmanını kuran karanameyi yayınlamıştır. Filistin Göç Departmanı, 1 Eylül 1920'den itibaren Filistin'de faaliyete başlamış ve Yahudi göçleriyle ilgili tüm yasal düzenlemeler departman aracılığıyla yürürlüğe girmiştir. Samuel, Filistin Göç Departmanı'nın görevlerini; Filistin'e yapılan göçleri kontrol etmek ve düzenlemek, Filistin'e gelen yolcuların ayrılış ve yerleşme izinlerini belirlemek, Filistin'e yerleşenlere geçici vatandaşlık belgesi vermek ve bunlarla ilgili yasal düzenlemeleri yapmak şeklinde tanımlamıştır (CMD. 1499, 1921, s. 6; Huneidi, 2001, s. 192). Bu doğrultuda Filistin Göç Departmanı 1920-1925 yılları arasında Filistin'e toplu ya da bireysel yapılan göçleri düzenleyen yasal düzenlemeleri hayata geçirmiştir. Bu düzenlemeler sayesinde Osmanlı Devleti döneminde illegal olan göçler İngiliz yönetimiyle birlikte legalleşmiştir.

Herbert Samuel, Filistin'de faaliyet gösteren diğer yönetim departmanlarının aksine Filistin Göç Departmanını doğrudan kendisine bağlamıştır (Mossek, 1978, s. 7). Çünkü Samuel, Yahudi göçleri konusunda alacağı kararların herhangi bir şekilde engellenmesini ya da sorgulanmasını istememiştir. Ayrıca Filistin Göç Departmanı'nın temel siyasi görevi olan Filistin'e düzenlenen Yahudi göçlerinin sorunsuz bir şekilde yapılması için departmanın yönetim kadrosuna İngiliz ve Yahudilerden meydana gelen 5 kişi atamıştır.

Albay Morris, göç departmanı direktörlüğüne getirilmiş ve Herbert Samuel'in talimatlarını uygulamıştır. Filistin'e göçler çoğunlukla Yafa limanı üzerinden düzenlendiğinden, N. I. Mindel Yafa limanı direktörlüğüne atanmıştır. Kudüs ise göç ile gelenlerin takip edildiği ve kişilerin temel kayıt işlemlerinin gerçekleştirildiği merkezdi. Buradaki göç bürosu Dennis Cohen'in sorumluluğuna verilmiştir. Göç departmanı direktör yardımcılığına ise Albert Montefiore Hyamson getirilmiştir (Reynold, 2014, s. 159). Samuel'in bu isimleri atamasındaki temel etken kişilerin Siyonist ideolojiye yakınlıklarıydı. Albert Hyamson ve Dennis Cohen Birinci Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de bulunan Dünya Siyonist Organizasyonu merkezinde aktif çalışan kişilerdi. Ayrıca Hyamson, 1917'den beri Dünya Siyonist organizasyonu Chaim Weizmann'ın

danışmanıydı (Hyamson, 1920, s. 51). Bu atamalar içerisinde herhangi bir Filistinli'nin (Arap, Dürzi, Hristiyan) olmaması Herbert Samuel'in Yahudi göçleriyle ilgili niyetini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca yapmış olduğu resmi atamalar sayesinde Siyonistler, göç departmanında tek söz sahibi olmuştur.

Herbert Samuel, Filistin Göç Departmanı'na yaptığı Siyonist yanlısı atamaların yanı sıra, Dünya Siyonist Organizasyonu'nu Yahudi göçleri konusunda yetkili tek resmi kurum olarak 1 Eylül 1920'de tanımıştır. Böylelikle Dünya Siyonist Organizasyonu, her altı ayda bir Filistin Göç Departmanı'na göç edecek kişilerin bilgilerini içeren listeler vermeyi taahhüt etmiştir. Ayrıca Herbert Samuel, Dünya Siyonist Organizasyonu içerisinde bir Yahudi Ajansı oluşturulmasını Chaim Weizmann'dan istemiştir. Herbert Samuel bu talebini Milletler Cemiyeti'nin 24 Temmuz 1922'de Filistin için yayınladığı manda belgesinin 4. maddesine dayandırmıştır. Buna göre; Yahudi Ajansı kamusal kurum olarak tanınacak ve Filistin sivil yönetimi ile birlikte Yahudi Ulusal Evi'nin kurulması için çalışacaktı. Yahudi Ajansı, Yahudi toplumunun çıkarlarını etkileyebilecek ekonomik, sosyal ve diğer alanlarda Filistin sivil yönetimine resmi danışmanlık yapacaktı (Government of Palestine Report, 1921, s. 12; Litvinoff, 1983, s. 360).

Weizmann, 20 Ağustos 1922'de faaliyete başlayan Yahudi Ajansı'nın Filistin'deki başkanlığına İngiliz Albay Fred Kisch'i atamıştır. Kisch, Yüksek Komiser Herbert Samuel'i İngiltere'den tanımaktaydı. Weizmann, Kisch'i seçerek İngiliz yönetimi nezdinde olumlu bir adım atmıştır (Reinharz, 2001, s. 360). Weizmann'a göre, Yahudi Ajansı, Filistin'deki İngiliz sivil idaresinden elde edilen avantajlı konumu devam ettirmek için organize edilen bir kurumdur. Yahudi Ajansı, Filistin'e düzenlenen göçleri organize edebilmek için farklı ülkelerde faaliyet gösteren 112 adet temsilciliğini 25 Ağustos 1922'de açmıştır. (Lehn, 1974, s. 75; Information Papers No. 20, 1946, s. 19-20).

Yahudi Ajansı'nın ana yönetim merkezi ise Kudüs'te açılmıştır. Ajans; yönetim, göç, eğitim, ekonomi, ticaret ve endüstri departmanlarına ayrılmıştır. Yahudi Ajansı, Herbert Samuel tarafından 1 Eylül 1922'de resmen tanınmıştır. Bu tarihten itibaren Yahudi Ajansı tüm dünyadaki şubelerine başvuran Yahudilerin Filistin'e göç ettirileceğini ilan etmiştir. (Lehn, 1974, s. 75; Litvinoff, 1983, s. 411). Görüldüğü üzere, Siyonistler, Yahudi Ajansı'nı bu şekilde organize ederek gölge hükümet gibi çalışan bir yapı oluşturmuştur. Herbert Samuel, Filistin Göç Departmanı ve Yahudi Ajansı'nı faaliyete geçirdiği tarihlerde Yahudi göçleriyle ilgili yasal düzenlemeleri de yürürlüğe koymuştur.

3- Herbert Samuel'in Yahudi Göçleriyle İlgili Yaptığı Yasal Düzenlemeler (1920-1925)

Dünya Siyonist Organizasyonu Başkanı Chaim Weizmann, Herbert Samuel'den Filistin'e Yahudi göçlerinin daha kolay yapılmasını 20 Temmuz 1920'de talep etmiştir. Çünkü Siyonistlere göre, Filistin'de Yahudi Ulusal Evi'nin kurulabilmesi için daha fazla Yahudi'nin Filistin'e göç etmesine ihtiyaç vardı (Esco, 1947, s. 315). Yahudi göçleriyle ilgili yasal bir dayanak olmadığı takdirde Siyonistler farklı ülkelerde yaşayan Yahudileri nasıl ikna edecekti? Çünkü göç etmek isteyen bireyler gittikleri ülkede belirli bir hayat

standardı talep etmekteydi. Bu standartlar arasında önemli olanı kendisinin ve ailesinin hayat geçimini nasıl sağlayacağıydı.

İngiliz Yahudi'si olan Sir Herbert Samuel'de, Siyonistlerin bu ihtiyacının farkındaydı. Bu doğrultuda Samuel, 26 Ağustos 1920'de yayınladığı ilk göçmenlik kararnameğine, Filistin'e düzenlenen göçleri düzenleyen maddeleri de eklemiştir. Bu göç kararnamesi, Filistin'e göç etmek isteyen bir bireyin sahip olması gereken şartları tanımlamıştır. Buna göre; pasaport sahibi olan, herhangi bir iş kolunda çalışarak kendisinin ve ailesinin geçimini sağlayan kişiler kalıcı veya geçici ikamet ile Filistin'e göç edebilirdi(Government of Palestine Report, 1921, s. 127).

Yüksek Komiser, 26 Ağustos 1920 kararnamesiyle; bir yıl boyunca ekonomik gündelik ihtiyacı Dünya Siyonist Organizasyonu tarafından garanti edilen kişilere, bağımsız şirketler tarafından gündelik ihtiyacının ve iş imkânlarının sağlandığını kanıtlayan kişilere, Filistin'e, kendi dini inanışına dayalı ibadet etmek isteyenlere, Filistin'de yaşayan ailelerin yurt dışındaki birinci dereceden akrabalarına ve bir yıllık süre zarfında gündelik ihtiyaçlarını kendisinin karşılayacağını beyan eden Yahudilere Filistin'e göç etme hakkı tanımıştır. Ayrıca aynı kararnameyle Dünya Siyonist Organizasyonu, bir yıl için 16.500 Yahudi'yi Filistin'e göç ettireceğini taahhüt etmiştir (Government of Palestine Report, 1921, s. 127; Sachar, 1989, s. 146). Böylelikle Herbert Samuel'in yaptığı bu yasal düzenleme Yahudi göçlerini Filistin tarihinde ilk kez legal hale getirmiştir.

Samuel, Yahudi göçleriyle ilgili ikinci kararnameyi 1-6 Mayıs 1921'de Filistin'de gerçekleşen Yafa olaylarını incelemek üzere kurulan Haycraft Komisyonu'nun tavsiyesi üzerine çıkarmıştır. Yafa olaylarında Yahudiler ve Araplar çatışmış ve 48 Arap, 47 Yahudi ölmüştür. Ayrıca 73 Arap ve 146 Yahudi yaralanmıştır. Herbert Samuel bu olayı araştırmak üzere Filistin Baş Yargıcı Sir Thomas Haycraft'ı görevlendirmiş ve soruşturma komisyonu Yafa olaylarının nedeninin Yahudi göçleri olduğunu tespit etmiştir. Raporda, Samuel'e Yahudi göçlerinin Filistin'deki nüfus dengesini değiştireceğinden Arapların endişe duyduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle Yahudi göçlerinin durdurulması ya da yeniden göç şartlarının düzenlenmesi tavsiye edilmiştir. Herbert Samuel, bu tavsiye kararına uyarak 26 Ağustos 1920'de çıkardığı kararnameyi iptal etmiştir (CMD. 1540, 1921, s. 44). Bu Herbert Samuel'in, Siyonist organizasyona verdiği tüm hakları geri alması anlamına gelmekteydi.

Herbert Samuel, iptal edilen şartların yerine 3 Haziran 1921'de, belirli işverenler tarafından belirli kişilere sağlanan ve kesin istihdam olanaklarını içeren yeni bir düzenleme getirmiştir. Bu düzenlemeyle iş kolunu tarif eden sertifikalar çıkarılmış ve o işin uzmanı olan kişilerin Filistin'e göç etmesine izin verilmiştir. Filistin Göç Departmanı, işçi sertifikalarını önce işverenlere, sonra iş garantisi olan özel başvuru sahiplerine ve son olarak kullanılmayan sertifikaları Siyonist organizasyona vermiştir. Bu sertifikaların tanımladığı iş kollarını talep eden bireyler sertifikaları bu üç yoldan temin etmiştir. Göç departmanı, Filistin'e göç eden işçileri denetlemek için verdiği vizeyi üçer aylık dönemler şeklinde tanzim etmiştir. Bu sayede gelen birey hem iş sahibi olmuş hem de Filistin'e göç etmiştir. Göç departmanı, dağıttığı sertifikalarla Yahudi

göçlerini kontrol altında tutmayı amaçlamıştır (CMD. 1499, 1921, s. 19; Fraser, 2011, s. 265).

Aynı kararnamede Samuel, Filistin'e yapılan Yahudi göçlerini durdurduğunu ve yeni kararnamenin aşağıdaki göçmen kategorilerini kapsayacağını ilan etmiştir. 3 Haziran 1921'den itibaren şu grupta yer alan kişiler Filistin'e gelme hakkına sahiptir. Filistin'e en fazla üç aylığına gezmeye gelen yolcular, herhangi bir organizasyona bağlı olmadan Filistin'de yaşamak isteyen bireyler, Filistin'de kendi sermayesiyle iş yapmak isteyen meslek sahipleri, geri kalan hayatlarını Filistin'de geçirmek isteyen kadınlar, çocuklar ve yaşlılar, Filistin'e ibadet etmek amacıyla gelen ve kendi maddi durumunun olduğunu kanıtlayan bireyler, özel uzmanlık isteyen işletmelerde istihdamının sağlandığını belgeleyen kişiler ve Birinci Dünya Savaşı nedeniyle Filistin'den ayrılmak zorunda kalan fakat 1921 itibarıyla Filistin'e geri dönmek isteyenlerin gelmesine ve yerleşmesine izin verilmiştir (FO/141/742, 1921, s.3; CMD. 3686, 1930, 119). Bunların dışında yer alanlara Filistin'e giriş hakkı verilmemeye başlanmıştır.

Yahudi Göçleriyle ilgili diğer yasal düzenleme ise 1 Temmuz 1922'de Sömürgeler Bakanı Winston Churchill tarafından yayınlanan Beyaz Belge ile yapılmıştır. Beyaz Belge, Yahudi göçlerine Filistin'in ekonomik gelişimine bağlı sınırlama getirmiştir. Buna göre, Filistin'e göç edecek bir kişinin iş ve yaşam koşulları bağımsız şirketler ya da Siyonist Organizasyon tarafından sağlanmıştır. Belgeyle Filistin'inin ekonomik özümseme kapasitesine dayalı bir sistem getirilmiştir (Hurewitz, 1956, s. 103). Aslında Beyaz Belge, Herbert Samuel tarafından 3 Haziran 1921 tarihli kararnameyi teyit etmiştir.

Herbert Samuel, Yahudi göçlerinin 1925'den itibaren büyük bir artış göstermesiyle 1 Eylül 1925'de yeni bir göç kararnamesi yayınlamıştır. Özellikle hiçbir organizasyona bağlı olmadan bağımsız bir şekilde Filistin'e göç eden insanların kategorisi yeniden tanımlanmıştır. Çünkü kendi imkânlarıyla Filistin'e göç eden insan sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Örneğin, 1925'de Filistin'e 33.801 Yahudi göç etmiştir. Bu kişiler arasında Siyonist organizasyondan yardım almadan Filistin'e gelen Yahudi sayısı 17.019 kişidir (CMD. 3686, 1930, s. 119; Skolnik, 2007, VOL. 14, s. 209). Haliyle bu sayı Herbert Samuel'in bireysel Yahudi göçünü sınırlandırmasını zorunlu kılmıştır. Çünkü Filistin göç departmanının planlaması dâhilinde yapılmayan bireysel göçlerin ülke ekonomisini sarsma ihtimali vardı. Bu nedenle 1 Eylül 1925 kararnamesi yayınlanmıştır.

Filistin'e bireysel göç eden Yahudilerin, kararnameyle tanımlanan A, B, C, kategorilerinden birine sahip olması gerekmektedir. Yüksek Komiserlik, bu kategorilere sahip kişilere Filistin'de yerleşme ve vatandaşlık hakkı vermiştir. 1925'de yayınlanan kararnameye göre kategoriler şu şekilde tanımlanmıştır. Kategori A:

1- Bireysel bir şekilde Filistin'e göç eden Yahudiler; ülkeye girişte yanlarında gündelik ihtiyaçlarını karşılayan bir para bulundurmalıydı. Ayrıca Filistin'de ihtiyacı hissedilen bir meslekte kalifiye eleman olmalı veya ticaret, tarımla uğraşacağını garanti etmeliydi.

2- Filistin göç idaresi sadece maddi geliri garanti olanları değil dünyanın herhangi bir yerinde yetim kalan çocuklar içinde madde eklemiştir. Buna göre, on altı yaşından küçük

yetim çocuklar bakımları Filistin’de bir aile ya da kurum tarafından garanti edilmesi karşılığında göç edebilecektir.

3- Yıllık geliri ve gündelik yaşam standardı dini kurumlar tarafından garanti edilen din adamları.

4- Yıllık masrafları aileler ya da kurumlar tarafından garanti edilen öğrenciler de Filistin’e göç etme hakkı kazanmıştır. Kararnamenin B kategorisi ise, yıllık asgari 500 sterline sahip olmayan fakat A kategorisinin diğer tüm maddelerinden birisine uyan kişilerin de Filistin’e göç etmesine izin vermiştir. C kategorisi, Filistin’de bir kurum tarafından kesin bir şekilde istihdam edildiğini belgeleyen kişiler için geçerli sayılmıştır (Esco,1947, s. 317; Shapira, 2012, s. 106).

Samuel’in yayınladığı 1925 kararnamesiyle Siyonistler kesin istihdam oranı nispetinde Yahudileri Filistin’e göç ettirmiştir. Yüksek Komiserlik, 1925 itibariyle Siyonistlerden Filistin’de istihdam ihtiyacı olan iş çizelgesi istemiştir. Yahudi Ajansı; hangi iş kolunda göçmenlerin istihdam edilebileceğini gösteren çizelgeleri yılda iki kez altışar aylık periyodlarla 30 Eylül ve 31 Mart tarihlerinde hazırlayarak Filistin Göç Departmanı’na teslim etmiştir. Filistin Göç Departmanı, bu çizelgeler doğrultusunda Filistin’e göç edenler için sertifikalar hazırlamıştır. Sertifikaların az bir kısmı Filistin’e belli sayıda işçi getirmek isteyen bağımsız işverenlere verilmek üzere Filistin Göç Departmanı tarafından elde tutulmuştur. Sertifikaların geri kalanı, dağıtım sorumluluğunu üstlenen Yahudi Ajansı Göçmenlik Departmanı’na verilmiştir. Yahudi Ajansı ise göç ettireceği kişileri seçmiş ve Filistin’e girişlerini organize etmiştir (Government of Palestine Report, 1926, s. 51). Görüldüğü üzere Herbert Samuel Dönemi’nde 1 Eylül 1920 kararnamesiyle başlayan Filistin’e yapılan göçleri düzenleyen kararnameler 1925’de son kez yayınlanmıştır. Bu tarih aralığında Samuel’in çıkardığı kararnamelerle Filistin’e düzenlenen Yahudi göçleri legalleşmiştir. 1920-1925 yılları arasında Yahudiler bu kararnamelerle belirlenen kurallar çerçevesinde Filistin’e göç etmiştir.

4- Filistin’e Yahudi Göçleri (1920-1925)

Herbert Samuel, göçleri düzenleyen kararnameler çıkarırken Yahudiler de Filistin’e gelmeye devam etmiştir. Birinci Dünya Savaşı’nda kesintiye uğrayan Aliyah’lar 1919’da tekrar yoğunlaşmıştır. Herbert Samuel’in yayınladığı kararnameler iki büyük Aliyah’a destek olmuştur. 1919-1923 arasında Yahudilerin Filistin’e üçüncü göçü başlamıştır. 1 Ekim 1920’den 30 Nisan 1921’e kadar 8.030 Yahudi Filistin’e göç etmiştir. Bu rakamın % 62’sini erkekler, % 22’sini kadınlar ve % 16’sını aile bakımına muhtaç çocuklar oluşturmuştur. Bu kişilerin Filistin’e gelmeleri, yerleşmeleri ve yaşamaları için gerekli tüm maddi desteği Dünya Siyonist Organizasyonu karşılamıştır. Göç edenler sırasıyla Polonya, Rusya, Romanya, İngiltere, Asya’dan gelmiştir. Ayrıca aynı dönem Aralıkta 2.031 Yahudi kendi imkânlarıyla Filistin’e göç etmiştir (Government of Palestine Report, 1921, s. 128; Huneidi, 2001, s. 193). Bu ilk grup Yahudi 26 Ağustos 1920’de çıkarılan ve Dünya Siyonist Organizasyonu’nun bir yıl için 16.500 Yahudi’yi Filistin’e göç ettireceğini taahhüt ettiği kararnameyle gelmiştir. Siyonistlerin, Filistin Yüksek

Komiserliği'ne verdiği taahhütte rağmen ilk yıl çok az Yahudi göç ettirmesinin nedeni yeteri kadar finansal kaynak bulamayışlarıdır.

Chaim Weizmann, Yahudi göçlerinin her yıl sabit bir şekilde devam edebilmesi için 2.000.000 milyon sterlin gerektiğini hesaplamış ve bu rakamın özellikle ABD'de yaşayan Yahudilerin bağışlarıyla karşılanabileceğini planlamıştır. Weizmann, 5 Temmuz 1920'de Londra'da gerçekleştirilen Siyonist konferansında bu fikrini ABD'li Siyonistlere açmasına rağmen Nisan 1921'e kadar sadece 100.000 sterlin toplanabilmiştir (Sachar, 1989, s.141; Litvinoff, 1983, s. 408). Weizmann Yahudi göçlerini destekleyecek finansları bulma konusunda sıkıntı yaşadıklarını 3 Aralık 1920'de Londra Dış İşleri Bakanlığı'na aktarmıştır. Fakat Weizmann Londra Dış İşleri Bakanlığı'ndan herhangi bir yardım alamamıştır (Mossek, 1978, s. 12; Shapira, 2012, s. 106). Herbert Samuel, Siyonistlerin ilk yıl düzenleyeceği Yahudi göçleriyle Filistin'in nitelikli işçi ihtiyacının karşılanacağına dair beklentisinin gerçekleşmemesi ve gelenlerin çoğunun işsiz kalarak ülke ekonomisine ekstra yük bindirmesi nedeniyle arayışlara girişmiştir.

1-6 Mayıs 1921'de meydana gelen Yafa olayları Herbert Samuel'e aradığı fırsatı sunmuştur. Samuel, Yafa olayları sonrası Yahudi göçlerini askıya aldığı 3 Haziran 1921'de ilan etmiştir. Samuel, gerekçe olarak Arapların çıkarlarını koruduğunu açıklamıştır (FO/141/742, 1921;) Gerçekte olan ise Filistin Göç Departmanı tarafından nitelsiz Yahudi göçünü kontrol etmek ve Siyonistlerin ekonomik imkânlarını geliştirmeleri için onları teşvik etmektir. Alınan karar çerçevesinde Filistin'e düzenlenecek göçlere ekonomik özümseme kapasitesi getirilmiştir. Böylelikle göçler için belirli işverenler tarafından belirli kişilere sağlanan ve kesin istihdam olanaklarını içeren yeni bir kategori getirilmiştir. Buna göre 1922-1925 yılları arasında Yahudi göçleri, Filistin'in ekonomik özümseme kapasitesine göre yapılmıştır.

Yahudi göçleri ekonomik özümseme kapasitesinin işleyeceği tarih olan 1 Ocak 1922'de resmen yeniden başlamıştır. Üçüncü göç dalgasının üçüncü yılı olan 1922'de 3.285 erkek, 2.446 kadın ve 2.113 çocuk toplam 7.844 Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Bunlar arasında kesin istihdam olanaklarını içeren erkek 1.943, kadın 180 kişidir. Göç eden bu Yahudiler Kudüs, Yafa, Hayfa ve Taberiye bölgelerine yerleşmiştir. Ayrıca Siyonist Organizasyon bu kişiler için Filistin'in Nuris ve Nahalal bölgelerinde yeni tarım yerleşimleri açmıştır. Bu Yahudiler Polonya, Rusya, Romanya, Doğu Avrupa ülkeleri, Almanya, ABD, İngiltere, Türkiye ve Suriye başta olmak üzere birçok ülkeden göç etmiştir (Cmd, 1700, s. 30; Government of Palestine Report, 1922, s. 53-54). Üçüncü göç dalgasının son yılı olan 1923'de Yahudi göçleri devam etmiştir. Filistin dışından gelen Yahudiler Kudüs, Yafa, Hayfa, Petah Tikva, Tel Aviv ve çevresindeki tarım kolonilerine yerleştirilmiştir. Ayrıca bu yıl içerisinde İngiltere, Varşova'daki göç bürosunu genişletmiştir. 1923 yılı itibarıyla, Yahudi Ajansı tarafından 2.965 erkek, 2.455 kadın ve 2.001 çocuk toplamda 7.421 kişi Filistin'e göç ettirilmiştir. Göç edilen ülkeler arasında Polonya, Rusya, Ukrayna, doğu Avrupa ülkeleri, Avrupa, ABD, Suriye, Irak, Uzak Doğu ve Asya bulunmaktadır (Government of Palestine Report, 1923, s. 54; Cmd 5479, 1937, s. 279).

Göç edenler arasında erkek 1.926, kadın 91 kişi Filistin’de kesin istihdam olanaklarına sahiptir. 1923 yılı için ifade edilmesi gereken diğer bir konu ise Filistin’e göç eden Yahudiler arasında işsizlik oranında yaşanan artıştır. İşsizliğin artmasının temel nedeni Yahudi Ajansı’nın göç ettirdiği kişilere iş imkânı sunamamasıydı. Diğer bir etken ise 1923 yılının başlarından itibaren dünya ölçeğinde yaşanan ekonomik daralmanın Filistin’e yansımalarıydı. Yüksek Komiserlik, Filistin’in büyük bir ekonomik kriz yaşamaması için her yıl düzenli bir şekilde işçi alımı yaptığı inşaat sektörü ve endüstri alanlarına alımları durdurmuştur. Bu nedenlere bağlı olarak 1923’de Filistin’den başka ülkelere iş bulma umuduyla göç eden sayısı artmıştır. 1923’de 3.486 Yahudi işsiz kaldığı için Filistin’den başta ABD ve İngiltere olmak üzere diğer Avrupa ülkelerine göç etmiştir (Government of Palestine Report, 1923, s. 54; Tessler, 1994, s. 170).

Herbert Samuel’in Filistin’i idare ettiği dönem içerisinde dördüncü Aliyah’nın ilk iki yılı da gerçekleşmiştir. Dördüncü göç dalgası 1924-1929 arasında yaşanmasına rağmen yasal dayanağını Herbert Samuel Dönemi’nden almıştır. 1924-1925 yıllarında gerçekleşen Yahudi göçleriyle Filistin’e gelen kişi sayısı artmıştır. Bu artışı etkileyen faktörler vardı. İlki ABD’nin 1924’den başlayarak ülkesine göç edecek Doğu Avrupa kökenli Yahudilere kapılarını kapatmasıdır. Bu durum Yahudilerin farklı ülkelere yönelmesine neden olmuştur. İkinci etken ise Polonya hükümetinin ülkesinde yaşayan ve elinde sermayesi bulunan orta sınıf Yahudilerden aldığı vergi oranlarını yükseltme kararı almasıdır. 1924’te uygulanan bu karar neticesinde Polonya’da yaşayan sermaye sahibi Yahudiler, Yahudi Ajansı aracılığıyla Filistin’e yönelmiştir (Wasserstein, 1991, s. 160; Mossek, 1978, s. 134). Bu nedenle Filistin’e özellikle inşaat sektörüne yatırım yapan Yahudi sayısı artmıştır. Haliyle bu durum nitelikli işçi ihtiyacını doğurmuştur.

Polonya’dan yanlarında sermayelerini getiren orta sınıf Yahudiler Tel Aviv çevresine ve Yafa’ya endüstri alanında yatırım yapmıştır. 1924’de 300.000 sterlinlik bir yatırımla çimento fabrikası açılmıştır. Ayrıca her biri 100.000 sterline mal olan un, yağ sabun, tuz, ipek, deri fabrikaları faaliyete geçirilmiştir. Yahudi yatırımcı Rutenberg tarafından Tel Aviv’de sanayi üretiminde kullanılan elektriği üretme kapasitesine sahip bir güç istasyonu kurulmuştur. Aynı zamanda Hayfa ve Taberiye’de de aydınlatmada ve küçük işletmelerden kullanılmak üzere birer istasyon açılmıştır (Government of Palestine Report, 1924, s. 4-5; Gelvin, 2014, s.72). Bütün bu yatırımlar da çalışmak üzere işçi ihtiyacı hâsıl olmuştur.

Üçüncü Aliya’nın ilk yılı 1924’de yaşanan bu gelişmeler neticesinde Filistin’e Yahudi göçü artmıştır. Buna göre, Yahudi Ajansı 1924’de 13.553 kişiyi Filistin’e göç ettirmiştir. Bilindiği üzere 1923’de 7.991 kişi göç etmişti. Bu karşılaştırmayla sayının ne kadar arttığı daha iyi anlaşılmaktadır. Göç eden Yahudiler Tel Aviv, Hayfa, Yafa çevresinde bulunan bölgelere yerleşmiştir. Bu göçlerle birlikte 1920’de 2.500 Yahudi nüfusa sahip olan Tel Aviv kenti 25.000 Yahudi nüfusa ulaşmıştır. 1924’de Filistin’e göç eden Yahudilerin çoğunluğu Polonya, Rusya, Avrupa ve ABD’den gelmiştir. Filistin Göç Departmanı bu dönem içerisinde evraklarının eksikliğini ileri sürerek 450 kadar başvuruyu kabul etmemiştir. Filistin’de çalışacağı iş kolu garanti edilerek gelen Yahudi sayısı 2.757 erkek, 423 kadın toplamda 3.180 kişidir. Bunlar arasında 700 tarım uzmanı, 400 inşaat sektörü, 200 taş ocağı işçisi, 50 ormancı ve 40 ipek dokuma sanayinde

çalışacak kişiler vardı. Yatırımların yoğunlaşması neticesinde Filistin'deki Yahudiler arasında işsizlik oranları çok düşük seviyelere gerilemiştir. Örneğin, sadece 1924'de 4.000 Yahudi tütün tarımında iş bulmuştur (Government of Palestine Report, 1924, s. 58; Mossek, 1978, s. 138-139).

Tablo 1- Filistin'de Nüfus Dağılımı.

Yıl	Toplam	Müslüman	Yahudi	Hristiyan	Diğer
1920	673,193	521,403	66,574	77,801	7,415
1921	761,796	585,271	81,263	88,049	7,213
1922	757,182	590,890	83,794	73,024	9,474
1923	778,989	609,331	89,660	72,090	7,908
1924	804,962	627,660	94,945	74,094	8,263
1925	847,238	641,494	121,725	75,512	8,507

Herbert Samuel'in görevini bıraktığı 1925 yılında Filistin Göç Departmanı 14.413 erkek, 11.953 kadın ve 8.275 çocuğun toplamda 33.801 Yahudi'nin Filistin'e göç ettiğini kayıt etmiştir. Polonya'dan 16.989 kişi Filistin'e göç etmiştir. Polonya'dan göç edenlerin sayısındaki bu aşırı artışın nedeni 1924 yılından itibaren Yahudilere uygulamaya konulan ağır vergilerdi. Polonya'yı sırasıyla, Rusya, Ukrayna, Romanya, Avrupa ülkeleri ve ABD izlemiştir. Yahudi Ajansı tarafından kendilerine iş garantisi verilerek gelen Yahudi sayısı 8.246 erkek, 2.453 Kadın'dır. Yahudi göçü 1924'e göre 1925 yılında 20.248 kişi artmıştır. Bu sayı artışının nedeni yatırımların artmasıdır. (Government of Palestine Report, 1925, s. 58; Mossek, 1978, s. 96-97; Cmd 3686, 1930, s.119).

Sonuç

Herbert Samuel'in 1 Haziran 1920'de başladığı Filistin Yüksek Komiserliği görevi 1 Haziran 1925'de sona ermiştir. Osmanlı Devleti döneminde illegal olan Yahudi göçleri Herbert Samuel ile yasal düzenlemelerle garanti altına alınmıştır. Herbert Samuel, Siyonistleri Filistin Göç Departmanı'na atayarak onlara yasal düzenlemeleri yapma ve Yahudi göçlerini organize etme yetkisi vermiştir. Böylece Filistin'e düzenlenen Yahudi göçleri 1920 itibarıyla legalleşmiş ve göç eden Yahudiler Filistin vatandaşı olarak yaşamıştır.

Samuel döneminde iki Yahudi göç dalgası yaşanmış ve İngiliz sivil yönetiminin desteğiyle 1920-1925 yılları arasında Yahudi nüfusu Filistin'de artmıştır. Buna göre, 1882-1914 yılları arasında Siyonistlerin organize ettiği göçlerle birlikte Filistin'deki Yahudi sayısı 85.000'e çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın etkisiyle 1919'da Filistin'in 590.000'lik genel nüfusu içerisindeki Yahudi sayısı 55.000-60.000 arasına kadar gerilemiştir.

Herbert Samuel Dönemi'nde gerçekleşen Yahudi göçleri neticesinde 1925'de 847.328 genel nüfus içerisinde Yahudi nüfusu 121.725'e çıkmıştır. Farklı bir açıdan değerlendirecek 1882-1920 yılları arasını kapsayan 38 yıllık süreçte Yahudiler genel nüfus içerisindeki sayılarını 66.574'e kadar arttırırken, Samuel'in 5 yıllık görev süresinde bu rakam 2 kat artarak 121.725'e ulaşmıştır. Bu rakamlar İngiltere'nin Filistin'de Yahudi Ulusal Evi'nin kuruluşu için verdiği desteği ortaya koymaktadır.

Kaynakça**Arşiv Belgeleri**

FO/373/7/36, Zionism, 1919.

FO/371/5205/ E. 7101/1136/Earl Curzon to Sir Herbert Samuel (Jerusalem), 19 Haziran 1920.

FO/141/742/ E. 7436/476/44, Earl Curzon, Foreign Office, to General Allenby, 22 Temmuz 1920.

FO/141/742: E/7350/35/88, Sir Herbert Samuel's Speech delivered at Jerusalem, 3 June 1921.

CMD. 1499, Interim Report on the Civil Administration of Palestine during the year ended 30th June 1921, His Majesty Stationary Office, London, 1921.

CMD. 1540, Report of the Commission of Enquiry into the disturbances in Palestine in May 1921 with correspondence relating thereto (Disturbances), His Majesty's Stationery Office, London, 1921.

CMD. 3686, Report on Immigration, Land Settlement and Development, London, 1930.

CMD. 1700 Document No.9, The Secretary of State for the Colonies to the Officer Administering the Government of Palestine, 29 Haziran 1922.

CMD. 5479, Palestine Royal Commission Report, Printed & published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1937.

Government of Palestine Report Colonial No 20, Report on Palestine Administration 1925, Printed & published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1926.

Government of Palestine Report, Report on Palestine Administration 1922, Printed & Published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1923.

Government of Palestine Report, Report on Palestine Administration 1923, Printed & Published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1924.

Government of Palestine Report, Report on Palestine Administration 1924, Printed & Published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1925.

Government of Palestine Report, Report on Palestine Administration 1925, Printed & Published by His Majesty's Stationery Office (HMSO), London, 1926.

Kitaplar

ENGEL, D. (2009). Zionism. Newyork: Routledge.

ESCO. (1947). A Study of Jewish Arab and British Policies. London: Yale.

GELVIN, J. (2014). The Israel Palestine Conflict. Newyork: Cambridge University.

HERZL, T. (2012). Yahudi Devleti. Sedat Demir (çev.). İstanbul: Ataç.

HUNEIDI, S. (2001). A Broken Trust Herbert Samuel, Zionism and the Palestinians 1920-1925. London: I.B.Tauris.

HUREWITZ, J. C. (1956). Diplomacy in The Near and Middle East A Documentary Record 1535-1956, Newyork: Archive Editions Vol. 1.

HUREWITZ, J. C. (1956). Diplomacy in The Near and Middle East A Documentary Record 1535-1956, Newyork: Archive Editions Vol. 2.

-
- HUREWITZ, J. C. (1950). *The Struggle For Palestine*. Newyork: Norton.
- LITVINOFF, B. (1983). *The Letter and Papers of Chaim Weizmann*, Jerusalem: Transaction.
- MCCARTY, J. (1990). *The Population of Palestine Population History and Statistics of the Late Ottoman Period and Mandate*. Newyork: Columbia University.
- MOSSEK, M. (1978). *Palestine İmmigration Policy under Sir Herbert Samuel British Zionist and Arab attitudes*. London: Frank Cass.
- ÖKE, M. K. (2002). *Siyonizm'den Uygarlıklar Çatışmasına Filistin Sorunu*. İstanbul: Ufuk.
- PINSKER, L. (1906), *Auto-Emancipation*. Maccabean.
- RABINOVICH, I.-REINHARZ, J. (2008). *Israel in the Middle East: Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*. Waltham: Brandeis University.
- REINHARZ, Y. (2001). *Chaim Weizmann the Making of a Statesman*. London: Brandies.
- Royal Institute Of International Affairs. (1946). *Great Britain And Palestine Information Papers No. 20 1915-1945*. Oxford: Oxford University.
- SACHAR, H. M. (1989). *A History Of Israel*. Newyork: Alfred.
- SAMUEL, H. (1945). *Memoirs*. London: Cresset Press.
- SKOLNIK, F. (2007). *Encyclopaedia Judaica*. Jerusalem: Keter Publishing House.
- SHAPIRA, A. (2012). *Israel A History*. USA: Brandeis University.
- SHAW, S. J. (2008). *Osmanlı İmparatorluğu'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*. Meriç Sobutay(Çev.) İstanbul: Kapı.
- TESSLER, M. (1994). *A History of the İsraeli-Palestinian Conflict*. Usa: Indiana University.
- WASSERSTEIN, B. (1991). *The British in Palestine The Mandatory Government and the Arab-Jewish Conflict 1917-1929*. London: Basil.

Makaleler

- ETTINGER, S.-BARTAL. İ, (1996). *The First Aliyah: İdelogical Roots and Practical Accomplishment*. Jehuda Reinharz and Anita Shapira (Ed.). *Essential Papers on Zionism*. London: Cassel, s. 63-94.
- ZIPPERSTEIN, S. J. (1996). *Representations of Leadership in Russian Picturing Leon Pinsker*. Jehuda Reinharz and Anita Shapira (Ed.). *Essential Papers on Zionism*. London: Cassel, ss. 191-210.
- MANDEL, N. J. (1974). *Ottoman Policy and Restrictions on Jewish Settlement in Palestine 1881-1908*. *Middle Eastern Studies*. Vol. 10. No. 3. s. 312-332.
- MURPHY, E. C. (2011), *Siyonizm ve Filistin sorunu*. Youssef. M. C. (Ed.). *Ortadoğu Tarihi*. Fethi Aytuna. (Çev.). İstanbul: İnkılap.

Ekler

Foreign Office,
S.W.1.

June 19th 1920.

Sir,

I have to inform you that The King has been graciously pleased to appoint you to be High Commissioner and Commander in Chief in Palestine, for the purpose of instituting a Civil Administration to replace the existing Military Administration in that country.

The Army Council have approved the assumption by you of the title of Commander-in-Chief of the troops in Palestine with the proviso that the possession of this title will not give you any right of interference in details of operations or movements of troops, but will merely allow you to indicate the general policy to be pursued by the Military forces.

A

The Right Honourable

Sir Herbert Samuel, G.B.E.

High Commissioner for Palestine.

Ek 1- Sir Herbert Samuel'in atanma belgesi, FO/371/5205/ E. 7101/1136.

GOVERNMENT HOUSE,
JERUSALEM.
9th August, 1921.

Despatch No. 13221/1921

Reference CO/733/1-96

13 ✓

Sir,

I have the honour to forward herewith
the Political Report for the month of July.

I have the honour to be,
Sir,
Your most obedient, humble servant,

H. Samuel

H HIGH COMMISSIONER.

The Right Hon. Winston Churchill, F.O., M.P.
His Majesty's Principal Secretary of State
for the Colonies,
The Colonial Office,
Whitehall, London, S.W.

Ek 2- Sir Herbert Samuel tarafından Sömürgeler Bakanlığına sunulan 96 adet Aylık rapordan bir örnek, CO/733/1-96.

PALESTINE.

REPORT

ON

PALESTINE ADMINISTRATION, 1922.

(For the previous report see Stationery Office Publication—
December, 1922.)

LONDON:
PUBLISHED BY HIS MAJESTY'S STATIONERY OFFICE

To be purchased through any bookseller or directly from
H.M. STATIONERY OFFICE at the following addresses:
IMPERIAL HOUSE KINGSWAY, LONDON, W.C.2, and 28, ABINGDON STREET, LONDON, S.W.1;
YORK STREET, MANCHESTER; 1, ST. ANDREW'S CRESCENT, CARDIFF;
or 120, GEORGE STREET, EDINBURGH.

1923.

Price 1s. 6d. Net.

Ek 3- Sir Herbert Samuel tarafından Londra Dış İşleri Bakanlığına sunulmak üzere hazırlanan yıllık Filistin yönetim raporu örneği, 1921.